

Kahore maua i waiho kia rapurapu tekateka noaiho i runga i tenei mea. I ki a Meiha Paraone i runga i tona tu Kaiwhaki "I ki mai a Te Hiana ki au kua whakaaro a ia mo te hoatu i te wahi i te Takutai i waenga o nga Poraka e rua i whakahokia nei kia Ngamahanga me Wi Kingi Matakatea; otira i whakaaro ano a ia, he utu nui rawa tenei mo te ata nobo a Te Whiti. I muri o te pananga o nga kairuri, i ki mai a Ta Hori Kerei i tona taenga tahi mai ko te Kawana ki Nu Paremata "E mohio ana pea koe, kua whakaae matou ki te whakahoki i te wahi o te Takutai, a kei roto nei a Parihaka?" Ki atu ana ahau, "Kahore ahau i te mohio engari i mohio ahau ki nga kupu a Te Hiana e kore e whakahokia katoatia." Ka kiia mai ano e Ta Hori Kerei "Ae, kua ata tatu to matou whakaaro, a e hua ana ahau kua mohio koe."

I runga i tenei kupu anake, e tika ta maua tono ki a koe, e Te Kawana, mo Parihaka, a i ki nei kia whakamanaia e koe nga whakaaro o te Minita i 1879. I to maua tukunga i nga kupu a Meiha Paraone kia Ta Hori Kerei, ka tae mai kia maua tenei whakahoki a te Minita Tumuaiki o mua ake nei "Kahore a Meiha Paraone i marama ki aku kupu. Kua patai atu ahau ki aku hoa Minita i konei, a e rite tahi ana ta ratou kupu ki taku, kahore rawa matou i whakaae ki te whakahoki i tehea i tehea whenua ranei ki nga Maori. I whakaae ano nga Minita o mua ia matou ki te hoatu whenua. A i mau matou i runga i aua kupu hoatu." I te taenga mai o tenei kupu whakahoki, i whakaaro maua e raruraru tonu ana tenei tikanga i runga i enei tu korero whakahe tetahi i tetahi; a ka tono atu maua kia Te Hiana kia korerotia mai ona whakaaro ake i te wa e tu ana a ia hei Minita Maori mo te whakariterite ki nga tangata o Parihaka. Ka whakaae tonu mai a ia, a ka korerotia katoatia mai ona korero, kua apititia nei e maua ki a maua korero Tuarua. A, ko te tikanga o ana korero ka korerotia i konei hei whakaarohanga mau, e Te Kawana. E ki ana a Te Hiana "I te wa roa o mua o te pananga o te kai-ruri, he maha aku korororero kia Meiha Paraone ki te tikanga mo te whenua riro i te rau o te patu i te taha ki te rohe o te Hauraro o Waimate Mania, a tae ki te rohe ki te Tonga o Hangatahau Poraka. E kore rawa ahau e mahara ki nga korero i korororero ai maua i reira, otira koia nei pea:—

"(a.) Ki te mea ka waiho a Waimate Mania te mahia i runga i te kore whakararu mai, era e whakaritea nga Rahui e ea ai nga tangata nona ake i mua.

"(b.) Me penei anohoki te Poraka iti i te taha ki te Hauraro o te Waimate Mania Poraka, a tae ki te rohe o Opunake Poraka.

"(c.) I whakaarohia ko te Opunake Poraka kua whakahokia ki a Wi Kingi Matakatea ratou ko ona tangata.

"(d.) I penei ano te whakaaro mo te Hangatahau Poraka i te taha ki te Hauraro o Parihaka.

"A, mo te Parihaka Poraka, i whakaputaia e ahau taku whakaaro kua puta te mahi pai a Te Whiti i runga i tona mahi rongomau, a e whakaae ahau ki te penei tonu tona mahi mo mua ake. Ka ki atu ahau ki aku hoa Minita kia whakahokia katoatia a Parihaka Poraka ki nga tangata nana i mua; ara, te whenua katoa e mohiotia nei ko te Parihaka Poraka, a tae noa ki te moana. Ko tenei whakahoki ma te rongomau anake e hoki ai.

"4. He maha nga korerotanga i Poneke, me pehea ranei nga whenua riro i te rau o te patu o waho o Waimate Mania, i te aroaro o te Runanga Minita, i mua atu a i muri mai o te pananga o te kairuri. I whakina ano e ahau aku tikanga, a i pena ano me taku i whakaputa ai ki oku hoa Minita. I taku hokinga i te Takutai ki te Hauauru i muri iho i te whakararuraru i te kairuri, a i taku tukunga atu i aku korero tuhituhi ki oku hoa Minita (o 14 Aperira, 1879), mo te tikanga ki te Takutai ki te Hauauru. I whakaputaia atu e ahau i reira taku whakaaro ki te mea kahore a Te Whiti i tu tonu ki te whakakore i te kairuri, a ki te kore i te rongomau era ahau e tono kia whakahokia a Parihaka Poraka ki nga tangata nona i mua. I rite tahi ta maua whakaaro ko Ta Hori Kerei mo tenei mea: otira kahore taua mea i puta ki te aroaro o te Runanga Minita kia whakaotia. I whakaarohia i reira ko te mea pai kia waiho taua korero kia mau tonu, kia waiho ai hei hua whakaoioi i taua mea, kia oti pai ai te tikanga mo te Takutai kia oti pai. Kotahi te mea i rite te whakaaro o te Kawanatanga; ko nga mea e whakangawaritia kia Te Whiti me era atu tangata na ratou a Parihaka, me mahi i runga i to ratou noho pai.

"4. Ko taku whakaaro tenei, ki te mea ka noho pai, a i runga i te aro mai a Te Whiti ratou ko ona tangata, ka tono ahau kia whakahokia a Parihaka Poraka, a ka whakakaha ai i taku tono ki oku hoa Minita. Ahakoa whakahokia te whenua, era e puritia e ahau nga Rahui Raitihaute, mo nga ara me etahi atu mea ma te katoa kahore tenei whakaaro i whakaaturina ki nga tangata Maori, a kahore i rite ki te kupu hoatu, a e ahau ai ratou te tono kia whakahokia to ratou whenua. Ko tenei whakaaro oku i panuitia i te Whare i te Runanga tuatahi o 1879.

Ka rua ka toru nga marama ki muri mai, ka hinga matou ko oku hoa Minita, a tau iho te whakaaro mo tenei mea ki o muri ia matou, ki nga Minita e tu nei."

E whakaaro ana maua era a koe e kite, e Te Kawana, e rite ana tenei korero ki ta maua i whakaputa nei i ta maua Korero Tuatahi. Heoi ano te mea i rere ke o ta maua, i whakaatu ai i tera i kiia kia puta i te Kawanatanga a Ta Hori Kerei, koia tenei i ki ratou me hoatu kia Te Whiti te Poraka katoa tae noa ki te moana, i ki maua ko te wahi o waenganui o te rori hou me te Takutai kua kitea inaiane i 15,000 eka, me pupuri e te Karauna hei whakanoho tangata, (me kape ki waho nga ngakinga o nga Maori, nga tanumanga tupapaku, me nga mabinga ika) A kahore he mea hei whakareke i ta maua whakaatu. A, ahakoa tiakina nei a Hiroki e Te Whiti, era e maharatia, i te pukapuka whakaatu a Meiha Paraone o 2 Aperira, 1879, i whakatakotoria nei ki te aroaro o te Paremete te tuhituhinga a Te Hiana o te 14 Aperira, i whakaatu taua Apiha (a Meiha Paraone) "I ki a Te Whiti, a ki marama mai ki au ki te mea i whakamatea a Hiroki i te ara, kahore aku kupu; kua tae mai nei ki au, ka whakarongo ahau ki ta te Minita korero mai i runga i tenei mea. E penei ana te titiro o te tangata Maori, ki te kore te Kawanatanga e ahei te aha kia Hiroki, e kore hoki e ahei te aha ki te whenua riro i te rau o te patu." Ki te mea kahore i whakakorea te tika o te whakatau whenua ma Te Whiti i reira, kahore e tika kia whakakorea inaiane i runga i tona awhina ia Hiroki. I tae atu a Te Hiana kia kite ia Te Whiti i te wa e tiaki ana a ia i a Hiroki: a kua unga atu a te Kawanatanga e tu nei a Te Parete kia kite ia Te Whiti mo te tikanga o nga Rahui. E kore e tika ki to maua whakaaro kia waiho hei whakanui i te mana o te Kawanatanga, hei whakamana ranei i te Ture, te noho o Hiroki i Parihaka, hei whakakore inaiane me te mea kahore i reira. Kua tae nga